

IGNACIO RAMONET, DIRECTOR DE 'LE MONDE DIPLOMATIQUE'

Text: ORIOL CORTACANS / Fotos: JORDI PLAY

"Els estats es van cavant la tomba"

Ignacio Ramonet (Redondela, 1943) obre cada mes una escletxa d'informació crítica al nostre món de pensament únic. Els estats i el seu compte enrere és una de les preocupacions d'aquest doctor en semiologia i història, i catedràtic de teoria de la comunicació.

El mercat és l'únic Déu?

—Sí... Bé, no sé si és l'únic Déu; és més aviat l'única lògica, avui dia. Es considera que el mercat té vocació d'organitzar-ho tot i que té l'última paraula sobre què existeix i què no existeix en matèria de moral, cultura, política, etc.

—Així, podríem dir que els qui surten d'aquest marc són els heretges?

—És clar. Aquest marc s'imposa com una veritat absoluta, i qui el critica o bé apareix com un dement, el pensament del qual no té res a veure amb la realitat, sinó amb la psiquiatria, o bé resulta arcaic, algú que no ha entès l'avanç del progrés.

—Quins perills té aquesta veritat absoluta?

—És una proposta única, i per tant, és una mica totalitària. El perill és que, si s'accepta sense discussió, es crea un món de submissió, per primera vegada desproveït de debat i crítica. És a dir, que ens trobem en un univers que és perillós fins i tot per al pensament racional.

—No és contradictori parlar de totalitarisme tenint en compte que és un model que ha sorgit del món occidental, que és on teòricament hi ha més democràcia?

—Sí. Més que una contradicció és una paradoxa. La instauració de la democràcia no hauria de comportar totalitarisme, però de fet aquests règims, amb molta bona consciència, van imposant una sola manera de pensar, igual que l'església, que es podia pensar que convertia la gent al cristianisme pel seu bé, pel bé de la gent.

—Aquest plantejament sempre va acompanyat d'una gran dosi de pessimisme. No hi ha solucions?

—És molt difícil de canviar aquesta situació en aquest moment. Primera, el ciutadà no sempre té consciència de les noves forces que actuen. Segona, encara que en tingui consciència, no té un contramodal a oposar-hi. Tercera, el ciutadà cada vegada es

troba menys organitzat, curiosament, perquè no hi ha estructures d'organització. Partits, sindicats, associacions, etc, no tenen la mateixa vocació que havien tingut en un altre moment, de qüestionar aquesta dominació.

—Però sí que hi ha moviments que s'organitzen per fer reivindicacions: els sense-terra al Brasil, els zapatistes a Mèxic, els parats a França...

—Sí, de fet hi ha mil microprotestes, però el sistema se les enginya per llegir-les per separat. Quan, en realitat, si les llegim bé, són protestes dirigides contra un sistema que funciona homogèniament: el neoliberalisme, el pensament únic, la globalització...

—En aquesta globalització, diu que els estats cada volta hi són més dèbils, però a Europa els estats són els únics protagonistes de la construcció de la UE...

—Curiosament, sí. Es van cavant la pròpia tomba. Construeixen la UE, pel seu propi interès, perquè es pensen que aquesta mena de macrofusió afavoreix la constitució d'un gran mercat, i per tant la circulació de les idees i de les persones; però també dels productes i les mercaderies, i això procura dinamisme econòmic al conjunt. El mal és que d'aquesta mane-

"Les democràcies d'Occident no haurien de comportar totalitarisme, però aquests règims van imposant una sola manera de pensar, igual que l'església, que es pensava que convertia la gent pel seu bé."

ra es va construir una espècie de macroentitat, que s'articula amb les microentitats que formen els elements constitutius de cada estat. Per tant, curiosament, l'estat-nació es troba en una mala posició, en una situació que jo anomeno "de patiment". És a dir, els estats-regió tenen vocació d'estar molt més a prop del ciutadà, són entitats molt més petites, que a més resolen les insatisfaccions de tipus cultural, lingüístic, religiós, i territorial que puguin existir, i així l'estat apareix com una construcció de la qual podríem prescindir. Jo crec que seria una mica imprudent de prescindir dels estats massa ràpidament, perquè ja veiem què ha passat a Iugoslàvia i a l'URSS. Però, indiscutiblement, ara els estats pateixen.

—Vostè és bastant crític amb els nacionalismes. Però alhora hi ha molts moviments nacionalistes, que són els més bel·ligerants contra la globalització i que vostè també denuncia...

—És clar. Bé, jo en critico un aspecte, dels nacionalismes. Jo dic que els nacionalismes tenen dos aspectes. L'un, que no critico, és el del nacionalisme que defensa una cultura oprimida, una minoria oprimida, una llengua oprimida, una religió oprimida, etc. En aquest cas hi ha legitimitat, és un dret polític elemental que una comunitat humana visqui serenament en la seva cultura sense que ningú li ho prohibeixi. Aquest és un aspecte interessant. Mentre hi ha aquest moviment ascensional i reivindicatiu, jo crec que hi ha una legitimitat del nacionalisme. Però quin és l'objectiu del nacionalisme? El de construir un estat, tenir un autogovern. Un cop obtingut aquest autogovern, evidentment s'ha d'anar amb molt de compte que el nacionalisme no oprimeixi els seus propis ciutadans. És a dir, que el nacionalisme no aparegui com una ideologia total, i que l'individu no sigui vist com un individu social, sinó exclusivament nacional. I que els ciutadans que aquest nacionalisme ha alliberat, ara no els oprimeixi. Que és una mica allò que han fet els feixismes o els hipernacionalismes. Aquest aspecte del nacionalisme és el que no m'agrada, i me'n considero adversari. I considero, a més, que no és un corrent constructiu en una perspectiva més civilitzacional, més democràtica, car últimament hem vist que aquests nacionalismes han produït una sèrie de catàstrofes. Tanmateix, efectivament, el nacionalisme, en el seu primer aspecte, és una manera de lluitar contra l'homogeneïtzació. D'una altra banda, avui molts nacionalismes molt reivindicatius en el pla nacional són molt neoliberal, diuen: "Nacionalisme per a nosaltres i mercat per a tothom". Per exemple, nacionalismes fragmentaris, que diuen que s'ha de crear un estat separat per a la comunitat

en qüestió. Diuen això per separar-se de l'entitat que sigui, però en realitat desitgen integrar-se en una altra. Per exemple, demà quan Kosovo sigui independent, si ho arriba a ser, la seva aspiració serà d'integrar-se a la UE. És a dir, de tornar a abandonar molts aspectes de la seva sobirania: no tindrà ni territori, ni exèrcit, ni moneda...

—Però, si més no ho hauran decidit ells i es trobaran en peu d'igualtat dins la UE, de la mateixa manera, per exemple, que Sèrbia...

—Sí, és clar.

—Hi ha molt de debat sobre això que vostè diu i sobre la malignitat dels nacionalismes, però en canvi no es parla de prevenir situacions conflictives degudes a reivindicacions nacionals. Com creu que s'haurien de resoldre les reivindicacions nacionals abans que la seva negació porti a un conflicte bèl·lic?

—Jo crec que la fórmula de l'autonomia, de l'auto-

govern, és la forma mínima que s'ha d'acceptar. Per això la situació de Kosovo és inacceptable. Jo em penso que quan hi ha una reivindicació nacionalista, de primer cal prendre-la molt seriosament. Oimés quan té una base històrica i cultural, etc. Tanmateix, hi ha un altre tipus de bases. Posem l'exemple d'Itàlia, on apareix de sobte un nacionalisme sense base històrica, el de la Padània. Es crea una reivindicació, un himne i una bandera que no existien fa deu o quinze anys. Bé, en realitat assistim al desig de fragmentació quasi neoliberal dels rics respecte als pobres. Aquest és un problema molt concret, i seria una mica suïcida estudiar gaire atentament aquesta reivindicació i fer-hi concessions, perquè en realitat representen una minoria i no la voluntat unificadora de la majoria, fins i tot del nord d'Itàlia. Però no sabem què pot

"A França els qui constitueixen la nació són els qui s'adhereixen a una doctrina, no els qui parlen tal llengua o viuen en tal territori. Condemnar aquesta idea és privilegiar la definició ètnica de la nació."

passar amb el temps..., potser d'aquí a un segle hi haurà una tradició de Padània. De fet, el nacionalisme basc és, en part, una invenció del segle XIX. La bandera basca no existia a l'edat mitjana, no és com la bandera catalana. Es va inventar per pura racionalitat i avui té una existència històrica.

—I França?

—Això és una altra cosa, allà la tradició nacional és jacobina i republicana. L'adhesió majoritària a la nació és una adhesió a una concepció republicana de la nació. És a dir, els qui constitueixen la nació són els qui s'adhereixen a una doctrina, no els qui parlen tal llengua, que tenen tal religió, que viuen en tal territori. I aquest és el sentiment majoritari, com vostè sap. Contra aquesta tradició, evidentment, les tradicions etnicistes o localistes són minoritàries, encara que existents. Però planteja un enorme problema teòric, que ja es va donar a França fa uns quants anys,

quan els corsos volien ser reconeguts com a poble. El Parlament no ho va acceptar perquè va dir que només hi ha un poble francès, i el poble francès no és una definició ètnica, sinó política.

—*I això no pot ser l'excusa per a no reconèixer els drets dels corsos per exemple?*

—Jo crec que no, sobretot quan aquests drets són històrics. A més, França ha avançat en aquest sentit, en el respecte a les llengües regionals, que abans no reconeixia. El dret a ensenyar les llengües regionals, que a vegades són llengües molt importants històricament i molt antigues, com el provençal, etc., constitutives de la cultura nacional.

—*En tot cas, l'avenc ha estat mínim i molt més lent que no a cap altre estat europeu...*

—Molt més lent, sí, però per aquesta tradició. S'ha de tenir en compte que França ha fet la Revolució Francesa, que no és qualsevol cosa, ha marcat enormement el país. Ara, això no és una justificació per a reprimir les cultures locals. Ja no som en una altra època. Avui, d'una altra banda, a qualsevol regió hi ha una gran producció de cultura, no comparable amb la d'èpoques anteriors. Per exemple, avui a Catalunya hi deu haver tants professors com hi havia a tot Espanya els anys 20. En aquest sentit l'estat jacobí mateix va desenvolupant-se, però cal tenir en compte que a França hi ha tres pràctiques que són molt específiques: la revolució, el jacobinisme i la laïcitat.

—*Precisament un dels valors del republicanisme és la igualtat de tots els ciutadans..., siguin com siguin i parlin la llengua que parlin.*

—Sí, però és l'universalisme. La igualtat entesa en el sentit que tots han de parlar la llengua de la república. Aquesta és la idea francesa. Aleshores en nom d'aquesta idea se suprimeixen totes les llengües locals, que es consideren arcaïsmes.

—*'Le Monde Diplomatique', el mensual que dirigeix, és un mitjà crític, però en bona part adreçat a les elits...*

—**No, no és pas per a les elits, és per al gran públic. Evidentment, exigeix un esforç, ningú no es pot informar seriosament i en una perspectiva crítica, si no està disposat a fer un esforç. Informar-se és una activitat, no una passivitat, i cal estar disposat a cansar-se per informar-se. Qui vol informar-se descansant no es pot informar mai.**

dicació. Quan una minoria expressa una aspiració cultural es dirigeix al poder central, i aquest ha de recapacitar abans de reprimir. Sobretot, si hi ha diferenciació lingüística, històrica, etc.

—*El poder central i no pas una institució internacional?*

—Jo crec que això, en un primer temps, funciona més en l'àmbit de l'estat. En l'àmbit internacional no veig com funcionaria, en un primer temps. En un segon temps ja veiem què passa a Kosovo. Avui la comunitat internacional no accepta que es reprimeixi una minoria que fa aquesta mena de reivindicacions. En el cas de Kosovo, perquè en el cas del Kurdistan, que tenim tots a la vista, tothom acluca els ulls. O en el cas dels txetxens, dels palestins o dels greco-xipriotes. Però el cas de Kosovo potser és una situació inaugural. Veurem què passa. Turquia mateix pot trobar-se en una posició delicada.

—*Això no és gaire igualitari que diguéssim...*

—No, no, d'acord. Hi ha hagut abusos monstruosos que s'han comès ja en l'època de la Revolució. Avui reconeguts, és clar. Ara, cal anar amb compte, perquè no es pot tampoc condemnar la revolució francesa, el laïcisme i el jacobinisme. Perquè condemnar la idea de nació que tenen els francesos, que té la Revolució Francesa, és privilegiar exclusivament la definició ètnica de la nació. I fixem-nos, per exemple, en el país dominant avui, que és els EUA: no té una concepció ètnica de la nació, sinó una concepció republicana. És americà qui s'adhereix a la declaració de principis de la revolució americana, independentment del color, del naixement, de la religió...

—*Abans ha apuntat que calia estudiar les reivindicacions nacionals així que sorgien, com en el cas de Kosovo. Qui ho ha de fer?*

—Doncs el poder central, que és objecte d'aquesta mena de reivin-

